

УДК: 355.4+321:351.74] 477

DOI: 10.33099/2707-1383-2021-42-4-144-156

Сергій Левченко

кандидат військових наук,

начальник Департаменту військової

контррозвідки Служби безпеки України

(Київ, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8990-6524>

Електронна пошта: voyen_ist@ukr.net

СТАНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ КОНТРРОЗВІДКИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ДО 30-Ї РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ

У статті здійснено наукове узагальнення організаційно-функціонального становлення військової контррозвідки Служби безпеки України у 1991–2021 роках, змісту й основних результатів її діяльності із контррозвідувального забезпечення військових формувань України. Доведено, що у розглянутий історичний період, відповідно до завдань та обов'язків, визначених Законами України «Про Службу безпеки України», «Про контррозвідувальну діяльність», військова контррозвідка (ВКР) здійснювала контррозвідувальне забезпечення військових формувань України, вживаючи оперативно-службових заходів із попередження, виявлення і припинення розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб проти ЗС України та інших військових формувань України.

Ключові слова: національна безпека, військова контррозвідка, військові формування України, контррозвідувальне забезпечення.

Спеціальні служби є обов'язковим атрибутом будь-якої суверенної державності і відіграють дієву роль у боротьбі за незалежність і територіальну цілісність. Із надбанням Україною державного суверенітету визначено концептуальне й нормативно-правове поле діяльності сектору безпеки і оборони держави. Зокрема, відповідно до ст. 12 Закону України «Про Службу безпеки України» органи вій-

ськової контррозвідки створюються з метою контррозвідувального забезпечення Збройних Сил (ЗС) України і Державної прикордонної служби України та інших військових формувань. (Про Службу безпеки України: Закон України. 1992). Ст. 19 Закону України «Про національну безпеку України» серед завдань СБ України як державного органу спеціального призначення з правоохоронними

функціями визначає протидію розвідувально-підбивній діяльності проти України та контррозвідувальний захист її оборонного потенціалу (Про національну безпеку України: Закон України. 2018).

Метою статті є науково-історичне узагальнення особливостей організаційно-функціонального становлення військової контррозвідки Служби безпеки України у 1991–2021 рр., змісту й результатів провідних напрямів її оперативно-службової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі окремі спеціалізовані дослідження щодо діяльності військової контррозвідки здійснювали у різний час науковці України у т. ч. В. Г. Пилипчук (Пилипчук, В. Г. 2006, 496 с.). Проте переважно їхні праці мали закритий характер або висвітлювали період функціонування ВКР до 2004 року. При цьому поза увагою науковців лишилися питання сучасного розвитку та діяльності військової контррозвідки Служби безпеки України.

Огляд основних віх становлення, пріоритетів й певних значущих з погляду забезпечення державної безпеки операцій та заходів ВКР подано у низці ювілейних науково-популярних видань СБ України та у певних публікаціях у пресі (На сторожі незалежності держави. 10 років Службі безпеки України. 2002; Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. 2007; Служба безпеки України: історія та су-

часність: до 20-ї річниці створення. 2020; Ильченко, А. 2017). Розбудова та функції органу ВКР СБ України, певні результати її діяльності висвітлюються провідними дослідниками минулого вітчизняних спецслужб у ряді навчальних видань із дисципліни «Історія розвідки та контррозвідки в Україні» та узагальнюючих нарисах з історії контррозвідки СБ України (Історія розвідки та контррозвідки в Україні. Курс лекцій. 2010; Веденеев, Д. В. 2015, с. 326–339).

Автором статті у низці наукових публікацій порушено такі аспекти проблеми, як засади й пріоритетні напрями оперативно-службової діяльності ВКР, роль ВКР у забезпеченні безпеки ЗС України в особливих умовах, механізм впровадження адаптованого історичного досвіду оперативного мистецтва у розбудову органів ВКР сучасної України (Левченко, С. М. 2021, с. 11–14).

Відтак, здійснене нами вивчення існуючого наукового доробку з порушеної проблеми підтверджує її **актуальність** та необхідність підготовки цілісного військово-історичного дослідження процесу становлення структур із контррозвідувального забезпечення військових формувань України.

Виклад основного матеріалу. 2021 року виповнюється 30 років Незалежності України і 30 років військовій контррозвідці Служби безпеки України. Досить сказати, що на території Української РСР дисло-

кувалися війська трьох військових округів — Київського, Одеського та Прикарпатського, існувала розгалужена мережа підрозділів ВКР. На момент здобуття Україною незалежності 24 серпня 1991 р. тут перебувало одне з найпотужніших угруповань Радянської армії загальною чисельністю майже 800 тис. осіб.

Упродовж жовтня–грудня 1991 р. в Україні відбулася низка важливих заходів із творення сектору безпеки і оборони держави, Проводилася значна за обсягами законотворча робота у сфері безпеки й оборони. Зокрема, 11 жовтня 1991 р. утворили Раду оборони України на чолі з Президентом України, 4 листопада 1991 р. було ухвалено закони України «Про державний кордон України» і «Про прикордонні війська України», а 6 грудня 1991 р. ухвалено закони України «Про оборону України» і «Про Збройні Сили України» (Закон України «Про державний кордон України». 1991; Закон України «Про Збройні Сили України». 1991; Закон України «Про оборону України». 1991; Про контррозвідальну діяльність: Закон України. 2002; Указ Президента України «Про Збройні Сили України». 1991).

Створення Збройних Сил та інших військових формувань як невід'ємної складової Української суверенної держави зумовило потребу їхнього надійного контррозвідального захисту. Президентом України підписано Указ «Про контррозвідальне

забезпечення військових формувань» від 18 грудня 1991 р. № 7, «з метою контррозвідального забезпечення Збройних Сил України, Національної гвардії України, Прикордонних військ України, військ, які входять до складу Стратегічних Збройних Сил та інших військових формувань, дислокованих на території України» (Указ Президента України від 18 грудня 1991 року № 7 «Про контррозвідальне забезпечення військових формувань». 1991).

Відповідно, у СНБ України, у складі Управління військової контррозвідки, створювалися структурні підрозділи контррозвідального забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань (Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. 2021).

Відповідно до наказу Голови СНБ України від 27 грудня 1991 р. затверджено штат Головного управління контррозвідки СНБ України, до складу якого структурно входило 3-є Управління (військова контррозвідка). Центральний апарат ВКР на той час складався із підрозділів із:

- контррозвідального забезпечення Міністерства оборони, Національної гвардії, Комітету урядового зв'язку, Республіканського штабу цивільної оборони, Державного комітету у справах охорони держкордону України;
- інформаційного забезпечення, аналізу, стратегічного та опера-

тивного планування контррозвідувальної діяльності;

- здійснення оперативних заходів з розробки й припинення проведення розвідувально-підривної діяльності на військових об'єктах та в їх оточенні.

У січні 1992 р. усі органи військової контррозвідки колишнього КДБ СРСР, дислоковані в Україні, були підпорядковані Управлінню військової контррозвідки СНБ України, яке на той час входило до складу Головного управління контррозвідки (ГУК) СНБ України.

У кожному Управлінні СНБ України по певній області створювався підрозділ (головний відділ, відділ, напрямок) військової контррозвідки. Винятки зробили лише для колишнього відділу ВКР по 43-й армії ракетних військ стратегічного призначення, на базі якого сформували відділ у складі Управління ВКР ГУК й ін.

Наказом Голови Служби безпеки України від 29 липня 1992 р. створено Головне управління військової контррозвідки (ГУВКР) СБ України. Відділи військової контррозвідки територіальних органів були підпорядковані ГУВКР СБ України. Відповідно до чинної структури СБ України запроваджено Управління військової контррозвідки у складі Департаменту контррозвідки. 17 квітня 2000 р. до структури регіональних органів СБ України ввели підрозділи військової контррозвідки.

Організаційний статус військової контррозвідки неодноразово змінювався. Потрібно відзначити, що у різні часи значний вклад у створення і розбудову військової контррозвідки зробили генерал-лейтенант О. Скіпальський — саме він стояв у витоків формування системи органів військової контррозвідки, генерал-майори В. Романченко, О. Чорноусенко, П. Хоменко, В. Холявицький та інші, які доклали чимало зусиль для надійного контррозвідувального забезпечення військових формувань України.

Першого грудня 2003 р. створено Департамент військової контррозвідки СБ України й відновлено систему органів військової контррозвідки у складі: Управління військової контррозвідки (УВКР) СБУ по Сухопутних військах ЗС України у Західному регіоні; УВКР СБУ по Сухопутних військах ЗС України у Південному регіоні; Головний відділ ВКР СБУ по Сухопутних військах ЗС України у Північному регіоні; УВКР СБУ по Військово-Повітряних Силах ЗС України; УВКР СБУ по Військово-Морських Силах ЗС України; УВКР СБУ по Державній прикордонній службі України.

22 червня 2005 р. створюється Головне управління контррозвідувального захисту і забезпечення військових формувань України 1-го Департаменту (контррозвідувального) СБ України. 30 грудня 2005 р. на його базі утворено Управління вій-

ської контррозвідки Департаменту контррозвідки Служби безпеки України.

У січні 2009 р. Управління військової контррозвідки перейменовано в 4-те управління (військової контррозвідки) Департаменту контррозвідки СБ України. Проте, вже у лютому 2010 р. назву — Управління військової контррозвідки ДКР СБ України було відновлено.

З квітня 2011 р. було запроваджено територіальний принцип контррозвідувального забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань України (у складі регіональних органів СБУ).

Так, у 30 квітні 2011 р. Управління військової контррозвідки СБ України у Центральному, Південному та Північному регіонах ЗС України було скасовано. На базі цих органів військової контррозвідки, що здійснювали контррозвідувальне забезпечення об'єктів ЗС України та інших військових формувань, дислокованих у Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Херсонській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Харківській, Херсонській, Черкаській та Чернігівській областях, утворено у складі підрозділів контррозвідки регіональних управлінь відповідні відділи військової контррозвідки.

В цей же період було прийнято нормативно-правові акти, які встановлювали зміст, організацію, по-

рядок та основні завдання ВКР. Зокрема, було визначено, що підрозділи військової контррозвідки СБУ функціонують як єдина система, здійснюють контррозвідувальне забезпечення Збройних Сил України, Міністерства оборони України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, їх розвідувальних органів, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, національних контингентів і персоналу, що направляються Україною для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

Варто наголосити, що в ході вказаних реформувань скорочувалась штатна чисельність підрозділів ВКР. Після загострення суспільно-політичної ситуації у державі та анексії частини території України (АР Крим) Російською Федерацією у липні 2014 р. утворено Головне управління військової контррозвідки Департаменту контррозвідки СБ України. З цього часу відновлено екстериторіальну побудову військової контррозвідки з підпорядкуванням всіх її територіальних підрозділів Головному управлінню ВКР ДКР СБУ із створенням чіткої вертикальної структури.

Зазначимо, що з 2014 р. кількість підрозділів Головного управління військової контррозвідки ДКР СБУ збільшилася, зросла штатна чисельність військової контррозвідки; до-

повнювалися й уточнювалися функціональні завдання підрозділів тощо.

При цьому упродовж усього періоду існування військової контррозвідки України головним завданням ВКР є виявлення та припинення розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, інших протиправних посягань щодо Збройних Сил та інших військових формувань України.

До основних напрямів діяльності військової контррозвідки також належить протидія незаконному обігу військових засобів ураження й ін.

Комплекс організаційних заходів, який було проведено протягом 2014–2021 років, у цілому дозволив вдосконалити військову контррозвідку та забезпечити необхідну «гнучкість» структур оперативних підрозділів ДВКР СБУ відповідно до реформування і розвитку суб'єктів Воєнної організації держави.

У жовтні 2020 р. Указом Президента України В. Зеленського на базі Головного управління військової контррозвідки ДКР СБУ створено Департамент військової контррозвідки СБ України (Указ Президента України № 431/2020 Про внесення змін до Указів Президента України від 27 грудня 2005 року № 1860 та від 5 травня 2020 року № 166 «Про створення Департаменту військової контррозвідки». 2020; Постанова Верховної Ради України «Про створення Служби національної безпеки України». 2021).

У сучасних умовах військова контррозвідка як самостійний функціональний підрозділ Центрального управління СБУ виконує увесь спектр завдань, властивих Службі безпеки України, а її перебування у структурі національної спецслужби дає змогу плідно взаємодіяти з іншими структурними підрозділами Служби і досягати вагомих результатів за всіма напрямками діяльності. При цьому організаційна структура Департаменту військової контррозвідки Служби безпеки України раціонально побудована відповідно до новітніх потреб та викликів державі у сфері безпеки й оборони та повністю відповідає організаційній структурі МО і ЗС України, інших військових формувань.

Ефективності в роботі сприяє тісна співпраця з органами державної влади, військового управління, правоохоронними органами, іншими структурами сектору безпеки й оборони.

Оперативно-службові здобутки колективу Департаменту військової контррозвідки із зрозумілих причин не завжди стають відомими громадськості. При цьому військовою контррозвідкою попереджено численні спроби спецслужб іноземних держав втягнути військовослужбовців у протиправну діяльність (Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. 2021, с. 56–66).

Зокрема, лише за легалізованими матеріалами органами досудового

розслідування за роки незалежності розпочато понад 7000 кримінальних проваджень, із них майже 200 — за ст. 111 (Державна зрада) КК України. Винесено більше 1000 вироків суду, у т. ч. 23 щодо осіб, які стали на шлях державної зради.

Тільки з 2014 р. припинено протиправну діяльність 15-х шпигунів. Викрито понад 100 (у 2021 р. — 32) агентів спецслужб іноземних держав. Проведено 13 демаршів. Локалізовано понад 300 спроб іноземних громадян отримати інформацію з обмеженим доступом у сфері оборони.

За порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці до адміністративної відповідальності притягнуто майже 1300 військових службових осіб, понад 400 — скасовано допуск до державної таємниці.

Департаментом військової контррозвідки СБ України ліквідовано 6 диверсійно-терористичних груп. Військовим контррозвідникам вдалося запобігти вчиненню терористичного акту на залізничній станції у Рубіжному та біля військового госпіталю в Сєверодонецьку на Луганщині. Зловмисника затримано після встановлення ним 4 вибухових пристроїв.

До пріоритетних завдань, як значалося, також належить протидія незаконному обігу військових засобів ураження. Військовою контррозвідкою припинено понад 2 тисячі таких фактів, ліквідовано більше 200 схронів.

Зусилля співробітників військової контррозвідки спрямовуються на запобігання корупції та організованій злочинності у військах. Затримано 110 хабарників, засуджено 39 корупціонерів. Загалом упродовж часу незалежності не допущено завдання економічних збитків державі на понад 100 млрд грн. (Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. 2021, с. 85–97).

Українська держава високо оцінила самовіддане служіння військових контррозвідників. Зокрема, 47 з них відзначено державними нагородами, понад 1000 співробітників нагороджено відомчими відзнаками різних відомств. Представники органів військової контррозвідки брали участь у стабілізаційних та миротворчих місіях ООН за межами України. Більшість має статус учасника бойових дій.

Лише в 2021 р. за легалізованими матеріалами військової контррозвідки органами досудового розслідування розпочато 902 кримінальні провадження, у т. ч. за напрямом контррозвідки — 43 кримінальні провадження, із них 37 за ст. 111 (Державна зрада) Кримінального кодексу України.

Викрито протиправну діяльність та заблоковано виїзд закордон колишнього офіцера ЗС України, який збирав секретні відомості щодо управління військами та зв'язку з метою передачі їх іноземним спецслужбам.

У ході обшуків вилучено різні засоби із таємною інформацією.

У рамках кримінального провадження, розпочатого за ст. 111 (Державна зрада) КК України, припинено шпигунську діяльність агента, який за завданням іноземної сторони накопичував та передавав відомості з обмеженим доступом у сфері оборони. Йому повідомлено про підозру у вчиненні злочину й обрано запобіжний захід.

Загалом на напрямі протидії агентурному проникненню спецслужб іноземних держав до військових формувань України військовою контррозвідкою викрито 32 агенти спецслужб іноземних держав, з яких 17 — українські військовослужбовці. Попереджено реалізацію намірів 31 особи стати на шлях державної зради.

З метою скосування діяльності спецслужб іноземних держав та попередження загроз державній безпеці України проведено 3 демарші.

За порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці: розпочато 19 кримінальних проваджень, засуджено 3-х військових службових осіб; притягнуто до адміністративної відповідальності — 334; скасовано допуск до державної таємниці — 126 особам. Окрім того, зупинене дію спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної із державною таємницею, 4 установам. Ще одній установі — відмовлено у наданні такого дозволу.

Зусилля ДВКР спрямовуються на захист військово-економічного потенціалу України. Зокрема, нами не допущено завдання економічних збитків державі на понад 5,7 млрд грн. Попереджено втрату 980 га земель оборони Міністерства оборони України. Сукупна оціночна вартість окремих з них — 670 млн грн., а ринкова — значно вища. Припинено протиправні механізми під час укладання 50 угод, реалізація яких могла завдати збитків державі на понад 122 млн грн.

Блоковано закупівлю для потреб ЗСУ застарілого озброєння за завищеними цінами на 2 млрд 854 млн грн. Оприбутковано військове майно на суму понад 200 млн. Попереджено розтрату 400 млн грн. бюджетних коштів при виконанні дослідно-конструкторських робіт.

Військовою контррозвідкою також припинено спробу незаконного переміщення за кордон комплектуючих до військово-транспортних літаків. Викрито факт прийняття на озброєння непрацездатного військового комплексу шляхом підроблення технічної документації та проведення фіктивних випробувань його працездатності військовими службовими особами. Триває досудове розслідування.

У ході протидії корупції та організованій злочинності у військах викрито 96 зловмисників, на «гарячому» затримано 10 корупціонерів, засуджено 10 осіб. Розмір неправо-

мірної вигоди становив до мільйона доларів — стільки вимагав високопосадовець оборонного концерну за відведення земельної ділянки в центрі Одеси. Його було затримано на гарячому під час одержання першої частини неправомірної вигоди (40 тис. доларів).

Департаментом припинено 110 фактів незаконного обігу ВЗУ, ліквідовано 9 схронів. Вилучено 108 гранатометів, понад 8 тисяч боеприпасів, а також 6 кг пластиду.

Загалом у 2021 р. в рамках кримінальних проваджень, розпочатих за матеріалами військової контррозвідки, повідомлено про підозру у вчиненні злочину 151 особі. Набрали законної сили 66 рішень суду. Понад 600 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності. Вжито більше 2-х тисяч профілактичних заходів, від імені органів державної безпеки оголошено 60 офіційних застережень (Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності.

2021, с. 86–95; До 30-річчя військової контррозвідки СБ України. 2021; Результати діяльності СБУ за 9 місяців 2021 року. 2021).

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки. Комплекс організаційних заходів, який було проведено протягом 2014–2021 років, дав змогу вдосконалити діяльність військової контррозвідки та забезпечити необхідну «гнучкість» структур оперативних підрозділів Департаменту ВКР СБУ відповідно до реформування і розвитку суб'єктів Воєнної організації держави. На сьогодні організаційна структура Департаменту військової контррозвідки Служби безпеки України раціонально побудована відповідно до новітніх потреб та викликів державі у сфері безпеки й оборони та повністю відповідає організаційній структурі МО і ЗС України, інших військових формувань, що дає змогу ефективно виконувати покладені чинним законодавством на військову контррозвідку завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Веденеев, Д. В. (2015). Контрразведка Украины: первое двадцатилетие. В кн.: *Закулисный актер истории: Очерки истории разведки и контрразведки*. Киев: К.И.С., с. 326–339.

Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. (2021). Київ: Б.в., 150 с.

До 30-річчя військової контррозвідки СБ України. (2021). URL: <https://novyny/holova-sbu-pryvitav-spivrobotnykiv-viiskovoi-kontrozvidky-z-30richchiam-stvorennia-pidrozdilu> [дата зверн.: 17.12.2021].

Закон України «Про держаний кордон України». (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> [дата зверн.: 12.12.2021].

Закон України «Про Збройні Сили України». (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> [дата зверн.: 11.11.2021].

Закон України «Про оборону України». (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [дата зверн.: 12.12.2021].

Ильченко, А. (2017). Ко дню рождения военной контрразведки Украины: как наши спецслужбы шпионов ловят. *Сегодня*. 19 декабря.

Історія розвідки та контррозвідки в Україні. Курс лекцій. (2010). Київ: ННВ НА СБУ. Частина 2, 254 с.

Левченко, С. М. (2021). Військова контррозвідка діє виважено і системно. В кн.: *Військова контррозвідка Служби безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності*. Київ: Б.в., с. 11–14.

На сторожі незалежності держави. 10 років Службі безпеки України. (2002). Київ: ТОВ «Д.В.К.», 168 с.

Пилипчук, В. Г. (2006). *Становлення і розвиток СНБ-СБ України: теоретичні та організаційно-правові основи (1991–2004): монографія*. Київ: НКЦ СБ України, 496 с.

Постанова Верховної Ради України «Про створення Служби національної безпеки України». (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1581-12#Text> [дата зверн.: 15.12.2021].

Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26 грудня 2002 року № 374-IV. (2002). *Відомості Верховної Ради України*. № 12. Ст. 89.

Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. (2018). *Відомості Верховної Ради України*. № 31. Ст. 241.

Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. (1992). *Відомості Верховної Ради України*. № 27. Ст. 382.

Результати діяльності СБУ за 9 місяців 2021 року. (2021). URL: <https://ssu.gov.ua/rezultaty-sbu-za-9-misiatsiv-2021-roku> [дата зверн.: 07.10.2021].

Служба безпеки України: історія та сучасність: до 20-ї річниці створення. (2020). К.: Видавець Корбуш, 384 с.

Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності. (2007). Київ, 192 с.

Указ Президента України від 18 грудня 1991 року № 7 «Про контррозвідувальне забезпечення військових формувань». (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7/91#Text> [дата зверн.: 15.10.2021].

Указ Президента України № 431/2020 Про внесення змін до Указів Президента України від 27 грудня 2005 року № 1860 та від 5 травня 2020 року № 166 «Про створення Департаменту військової контррозвідки». (2020). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4312020-35285> [дата зверн.: 12.12.2021].

Указ Президента України «Про Збройні Сили України». (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4/91#Text> [дата зверн.: 11.11.2021].

REFERENCES

Vedeneev, D. V. (2015). Kontrrazvedka Ukrainyi: pervoe dvadtsatiletie [Counterintelligence of Ukraine: the first twenty years]. V kn.: *Zakulisnyy akter istorii: Ocherki istorii razvedki i kontrrazvedki*. Kiev: K.I.S., s. 326–339. [in Russian].

Viiskova kontrrozvidka Sluzhby bezpeky Ukrainy: stanovlennia, dosvid, priorityty diialnosti [Military counterintelligence of the Security Service of Ukraine: formation, experience, priorities of activities]. (2021). Kyiv: B.v., 150 s. [in Ukrainian].

Do 30-richchia viiskovoi kontrrozvidky SB Ukrainy. (2021). [To the 30th anniversary of the Military Counterintelligence of the Security Service of Ukraine]. URL: <https://novyny/holovashbu-pryvitav-spivrobotnykiv-viiskovoi-kontrrozvidky-z-30richchiam-stvorennia-pidrozdilu> [Accessed: 17.12.2021]. [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy “Pro derzhanyi kordon Ukrainy”. (1991). [Law of Ukraine “On the State Border of Ukraine”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> [Accessed: 12.12.2021]. [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy “Pro Zbroini Syly Ukrainy”. (1991). [Law of Ukraine “On the Armed Forces of Ukraine”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> [Accessed: 11.11.2021]. [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy “Pro oboronu Ukrainy”. (1991). [Law of Ukraine “On Defense of Ukraine”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> [Accessed: 12.12.2021]. [in Ukrainian].

Ilchenko, A. (2017). Ko dnyu rojdeniya voennoy kontrrazvedki Ukrainyi: kak nashi spetsslujbyi shpionov lovyat [On the birthday of the Military Counterintelligence of Ukraine: How our special services catch spies]. *Segodnya*. 19 dekabrya. [in Russian].

Istoriia rozvidky ta kontrrozvidky v Ukraini. Kurs lektsii [History of Intelligence and Counterintelligence in Ukraine. Course of lectures]. (2010). Kyiv: NNV NA SBU. Chastyna 2, 254 s. [in Ukrainian].

Levchenko, S. M. (2021). Viiskova kontrrozvidka diie vyvazheno i systemno [Military Counterintelligence operates in a balanced and systematic manner]. V kn.: *Viiskova kontrrozvidka Sluzhby bezpeky Ukrainy: stanovlennia, dosvid, priorityty diialnosti*. Kyiv: B.v., s. 11–14. [in Ukrainian].

Na storozhi nezalezhnosti derzhavy. 10 rokiv Sluzhbi bezpeky Ukrainy [On guard of independence of the State. 10 years to the Security Service of Ukraine]. (2002). Kyiv: TOV “D.V.K.”, 168 s. [in Ukrainian].

Pylypchuk, V. H. (2006). *Stanovlennia i rozvytok SNB-SB Ukrainy: teoretychni ta orhanizatsiino-pravovi osnovy (1991–2004): monohrafiia* [Formation and development of the National Security Service of Ukraine: theoretical, organizational and legal foundations (1991–2004): monograph]. Kyiv: NKTs SB Ukrainy, 496 s. [in Ukrainian].

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy “Pro stvorennia Sluzhby natsionalnoi bezpeky Ukrainy”. (2021). [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the Establishment of the National Security Service of Ukraine”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1581-12#Text> [Accessed: 15.12.2021]. [in Ukrainian].

Pro kontrrozviduvalnu diialnist [On counterintelligence activities]: Zakon Ukrainy vid 26 hrudnia 2002 roku № 374-IV. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 12. St. 89. [in Ukrainian].

Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On National Security of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 31. St. 241. [in Ukrainian].

Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy [On the Security Service of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 roku № 2229-XII. (1992). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 27. St. 382. [in Ukrainian].

Rezultaty diialnosti SBU za 9 misiatsiv 2021 roku. (2021). [Results of SSU activity for 9 months of 2021]. URL: <https://ssu.gov.ua/rezultaty-sbu-za-9-misiatsiv-2021-roku> [Accessed: 07.10.2021]. [in Ukrainian].

Sluzhba bezpeky Ukrainy: istoriia ta suchasnist: do 20-yi richnytsi stvorennia [Security Service of Ukraine: History and Modernity: to the 20th anniversary]. (2020). K.: Vydavets Korbush, 384 s. [in Ukrainian].

Sluzhba bezpeky Ukrainy: stanovlennia, dosvid, priorityty diialnosti [Security Service of Ukraine: formation, experience, priorities of activities]. (2007). Kyiv, 192 s. [in Ukrainian].

Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18 hrudnia 1991 roku № 7 “Pro kontrrozviduvalne zabezpechennia viiskovykh formuvan”. (1991). [Decree of the President of Ukraine of December 18, 1991 № 7 “On counterintelligence support of military formations”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7/91#Text> [Accessed: 15.10.2021]. [in Ukrainian].

Ukaz Prezydenta Ukrainy № 431/2020 Pro vnesennia zmin do Ukaziv Prezydenta Ukrainy vid 27 hrudnia 2005 roku № 1860 ta vid 5 travnia 2020 roku № 166 “Pro stvorennia Departamentu viiskovoi kontrrozvidky”. (2020). [Decree of the President of Ukraine № 431/2020 On Amendments to the Decrees of the President of Ukraine of December 27, 2005 № 1860 and of May 5, 2020 № 166 “On the Establishment of the Department of Military Counterintelligence”]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4312020-35285> [Accessed: 12.12.2021]. [in Ukrainian].

Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro Zbroini Syly Ukrainy”. (1991). [Decree of the President of Ukraine “On the Armed Forces of Ukraine”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4/91#Text> [Accessed: 11.11.2021]. [in Ukrainian].

Serhii Levchenko

Candidate of Military Sciences,

Head of Military Counterintelligence

Department of the Security Service of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8990-6524>

ESTABLISHMENT OF MILITARY COUNTERINTELLIGENCE OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE: TO THE 30TH ANNIVERSARY OF THE ESTABLISHMENT

The article notes that Ukraine's acquisition of state sovereignty has naturally led to the creation of conceptual and regulatory framework of State's Security and Defence Sector activity. Military Counterintelligence bodies of the Security Service of Ukraine established in December 18, 1991 by Decree № 7 of the President of Ukraine. Article 12 of the Law of Ukraine "On the Security Service of Ukraine" stipulates that military counterintelligence bodies are established for the purpose of counterintelligence support of the Armed Forces of Ukraine and other military formations. Among the tasks of the Security Service of Ukraine is the counterintelligence protection of the State's Defence potential.

Author of article finds that issues of streamlining of legal framework, defining functions, structure and leading directions of operational and service activities of Military Counterintelligence fragmented in a number of special works, in works of modern authors on the History of the Security Service of Ukraine, establishing of its Counterintelligence cluster, in educational works on the History of domestic Special Services.

It is noted that as result of organizational changes during 2014–2021 the organizational structure of the Military Counterintelligence of the Security Service of Ukraine is rationally built in accordance with latest challenges to the State in the field of Security and Defence, fully complies with the organizational structure of the MoD and the Armed Forces of Ukraine, and other military formations. The article considers organizational and legal principles, stages of creation and priority areas of activity of the Department of Military Counterintelligence of the Security Service of Ukraine.

It is proved that in the considered historical period Military Counterintelligence carried out counterintelligence support of military formations of Ukraine, taking out operational and service measures to prevent, detect and stop intelligence and subversive activities of special services of foreign states, as well as organizations, individual groups and individuals against military formations of Ukraine.

Leading directions of operational activity of the MCI are covered. In particular, it has exposed a number of spies and prevented numerous attempts by foreign intelligence services to involve servicemen in illegal activities. The work of Ukrainian peacekeeping contingents was providing. A number of attempts to smuggle military weapons were detected, as well as terrorist acts, etc.

Key words: *National Security, Military Security, Military Counterintelligence, military formations of Ukraine, counterintelligence support.*